

Ybl Miklós 201...?

Csutiné Schleer Erzsébet, építész
szerkesztoseg@fmh.plt.hu

Székesfehérvár, a szülőváros, egész éven át igyekezett méltóképpen megsüvegelni születésének 200. évfordulóján neves szülöttét, Ybl Miklóst, a magyarországi historizmus legnagyobb építészt.

A rendezvények mindegyike szép, gondolatgazdag beszéddel indult. Az első mondatokat az egészséges, büszke lokálpatrióta érzület itatta át: Ybl Miklós városunk szülötte! A második bekezdésben azonban már menetrendszerűen pironkodva szabadkozott a szónok, miszerint a grandiózus életművet hátrahagyó, zseniális építész munkássága nem, miszenen kötődik szülővárosához. A tehetséges gyereket 11 éves korától külföldön tanítták, hosszú éveken át bejárta Európát, és az utána következő munkás félévszázadban Főton, majd Pesten élt.

Valóban, a tudomány mai állása szerint Ybl Miklósnak Székesfehérváron nincsen bizonyítható, megvalósult épülete. Bár négy Vörösmarty téri, egy Zichy ligeti és – halovány felvetésként – egy Fő utcai lakóház esetében felmerült a gyanú. Ezek formai elemzéssel ugyan szinte biztos feltételezhetők a nagy építész alkotásaiként, hiteles dokumentummal azonban mindeddig nem sikerült alátámasztani. Szakirodalmi szerzők ebben a sajátos témában különböző fokú merészségről vagy óvatosságról tesznek tanúbizonyságot.

Az oldalági leszármazott, Ybl Ervin művészettörténész alapműnek tekinthető Ybl Miklós monográfiáját (Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata 1956) személyes tapasztalatok és levéltári kutatások alapján állította össze. Aktuális lábjegyzetében kijelentő módon fogalmaz: „1860 körül tervezi Ybl Székesfehérvárról, a Vörösmarty téren az egemeletes Say-féle ikerházat...”, majd hivatkozik egy 1930-ban közreadott műre (Marschall Rafael: Székesfehérvári kalauz), mely szerint a Vörösmarty teret körülvevő „paloták közül néhányat Ybl tervezte”. A Hild-Ybl Alapítvány az 1991-92 évek fordulóján kiállítását rendezett Ybl Miklós építész 1814-1891 címmel a Budapesti Történelmi Múzeumban. Erre az alkalomra összeállított gazdag albumában (szerkesztők: Kemény Mária, Farbak Péter) az Ybl bérházait elemző fejezet szerzője, Ritoók Pál is Ybl Ervin fenti megállapításaira hivatkozik, majd korrekt módon közli: „A Fejér Megyei Levéltárban nem találtam semmilyen ezt igazoló adatot.” Említés esik még Ybl 1860 körüli datálatlan székesfehérvári színházi tervéről is, amelynek 6 lapja ma a Budapest Főváros Levéltárban őrzött Ybl-hagyaték része.

Az Építészet Mesterei so-

Szerényen, a forgalmas úttól beljebb húzódnva áll a székesfehérvári Felsőváros 18. század végi Csutora-temetőjében egy kis csinos kápolna (jobbra), amely hat női lépés közelségben épült attól az egyszerű kőlappal fedett sírtól, amely alatt Ybl Miklós édesapja, ugyancsak Ybl Miklós nyugszik (fenti kép)

FOTÓ: A SZERZŐ

rozatban adták ki (Holnap Kiadó 2002) Gerle János és Maróty Kata Ybl Miklós című munkáját, amelyben a szerkesztői előszó jelzi, hogy a válogatott művek jegyzékéből „kihagytuk azokat, amelyek esetében Ybl alkotó részvételét a legújabb szakirodalom kétségessé tette...”. A Vörösmarty tér három romantikus műemlék lakóháza e feltétel mellett is szerepel a jegyzékben, „az épület áll” jelöléssel.

2009-ben jelent meg Székesfehérvár műemléki topográfiája (Magyarország műemlékei – Székesfehérvár, Osiris Kiadó) Entz Géza Antal szerkesztésében. Míg a fenti házak részletes elemzése itt említést sem tesz Ybl Miklósról, a Zichy liget 4. számú, 1860-

ban emelt emeletes épület – Karl György építőmester, ke-nőcs-, líkőr- és ecetgyáros háza – esetében e nagy név építészként legalább zárójelben és kérdőjellel szerepel. Egy korábbi összefoglaló fejezetben e felvetésnek részletesebb kifejtése olvasható: „A barát-ságos, jellegzetesen kisvárosi polgárházak közül feltűnő igényességével kiemelkedik a valószínűleg Ybl Miklós közreműködésével épült 4. számú ún. Karl-ház.”

Figyelemre méltó, hogy ez utóbbi épület történetesen a harmadik szomszédja annak az ingatlannak, amely a 19. század közepéig, a szülők elszegényedéséig, az Ybl-család tulajdonában volt. A kényszerű eladás után a korán megöz-

vegyült apa és a kisebbik Ybl-fiú, Imre, továbbra is a közvetlen közelben, a hajdani Fazekas (ma Ybl Miklós) utcai földszintes régi házukban laktak, halálukig. Ezt az Ybl-korábbi összefoglaló fejezetben e felvetésnek részletesebb kifejtése olvasható: „A barát-ságos, jellegzetesen kisvárosi polgárházak közül feltűnő igényességével kiemelkedik a valószínűleg Ybl Miklós közreműködésével épült 4. számú ún. Karl-ház.”

Hogyan foglal állást e kérdésben a legfrissebb könyv, a nagy ünnepeltről az idén, a bicentenáriuma évében, a Láthatár Kiadó gondozásában megjelent „Ybl összes” alkotótársadja, Halász Csilla-Órfi József-Viczán Zsófia. A szerzők az „Ybl-dilemmák: az életmű vitatott fejezetei” témakörben három oldalt szentelnek a szépen fotózott, romantikus házsornak. „Nincsen biztos forrás arra nézve, hogy a székesfehérvári Vörös-

marty tér három „Ybl-épülete” valóban a neves mester munkája. Mégis egyértelműnek tűnik a kérdés, ha az összes többi Ybl-épületet is végigjárjuk. Az érdekes ugyanaz, a részletmegoldások és a logika is stimmelnek. Már eleve az, ahogy a három épület kompozíciós szempontból kiegészíti egymást, nagyobb rendező elmével bíró alkotóra vall.” E gondolatokkal kezdődik a három ház ismertetése és így fejezik be az Ybl-analógiákra kihagyott elemzést: „... Mi legalábbis azt gondoljuk, a székesfehérvári Vörösmarty tér három épületét, a 6-os, 8-as és 10-es számút Ybl Miklós, a város szülötte tervezte.” Egyenes beszéd.

Vajon igazuk van?

Ha igen, akkor valóban ez a három vagy négy alkotása lehet Ybl Miklósnak a szülővárosában?

Egyéb épülettel kapcsolatban eddig még soha nem merült fel ez a kérdés.

Szerényen, a forgalmas úttól beljebb húzódnva áll a székesfehérvári Felsőváros 18. század végi Csutora-temetőjében egy kis csinos kápolna. A bejárat melletti tábla szövegezése szerint: „A megfeszített és feltámadott Jézusnak / emeltették a sz. fehérvári hívek”, és alatta az évszám: „1862”. A kápolna mindössze hat női lépés közelségben épült attól az egyszerű kőlappal fedett sírtől, amely alatt Ybl Miklós édesapja, ugyancsak Ybl Miklós nyugszik. A fémbetűs sírfelirat szerint 1861-ben halt meg.

A fehérvári püspöki levéltárban fellelhető, Tekintetes Linzer Vilmos polgármester felé 1863. március 28-án továbbított kérelmező levél szerint: „Az úgynevezett Csutora temetőben egyes jötevő által igen dicséletes kápolna állíttatván, ennek felszentelését az illető plébános úr kérelmére, Isten segítségével, a ránk következő húsvéthétfőn, vagy is április 6-án reggel kilenc órakor óhajtanám végbevenni...”

Egyes jötevő? Vajon ki lehetett? Hát a kápolna építésztervezője?

Majd elfelejtettem, Ybl Miklós éppen április 6-án született.

A bicentenáriumi év eseményei

Májusban rangos emlékülést rendezett a Szent István Király Múzeum, a Városi Levéltár látványos, információban gazdag, szabadtéri Ybl-tárlatot állított ki a főtéren. Az önkormányzat a helyi kötődésű államtitkárral karöltve októberben új, egész alakos szobrot avatott a Zichy ligetben, bemutatva a színházban aznap egy országos vándorkiállítás is. A bicentenáriumi év az országos szintű méltó megtartását egy civil szervezet, a fővárosi Ybl egyesület szorgalmazta öt éve indított lelkes

előkészítő munkájával. A fehérvári városépítők egyesülete az április 6-ai születésnap másnapjára koszorúzást szervezett az egykori lakóhely közelében álló mellszobornál, fűvözenével, verselő óvodásokkal, majd lerótták kegyeletüket a szülői sírnál is. Ősszel belvárosi sétára hívták az érdeklődőket „Ybl Miklós nyomán”. Az évforduló alkalmából számos építészeti előadást tartottak a nyugdíjasklubok, és Ybl Miklós gazdag életművével ismerkedhettek a fehérvári diákok is. A megyei éremgyűjtők

országosan meghirdetett konferencia keretében művészi emlékermet bocsátottak ki a híres szülött tiszteletére bronzból, no és számozott példányban ezüstből. A Primavera kórus énekesei két ízben is koncerttel tisztelegtek Ybl emléke előtt, a születésnap előestéjén a Felsőváros megszépült templomában, ősszel pedig Lovasberényben, ahol a most sajnos számalmas látványt nyújtó kastélyegyüttesen egykoron Ybl Miklós is dolgozott.

Kitettek magukért a helyi építészek is. Végére is Ybl-

nek köszönhetően 2014-et a magyar kormány – egyéb ke-rek évfordulók mellett – a magyar építészet évének hirdette meg. A Fejér Megyei Építész Kamarája az Ybl-díjjal kitüntetett, mai jeles építészek fehérvári alkotásairól (van belőle több mint 40!) készített kiállítását. A népszerű tárlat vándorútja az Alba Plaza forgalmas bevásárló utcájában kezdődött, majd két művelődési házban és két középiskolában töltött hetek után a városháza folyosóján bemutatva zárta le az emlékévet.